

Ostraka fra ørkenen.

(Selv-)anmeldt af Adam Bülow-Jacobsen

Adam Bülow-Jacobsen, Jean-Luc Fournet & Bérangère Redon, *Ostraca de Krokodilô II. La correspondance privée et les réseaux personnels de Philoklès, Apollôs et Ischyras. O. Krok. 152-334 = Praesidia du désert de Bérénice*. V = Fouilles de l'Institut français d'Archéologie orientale. 81.

Le Caire, Institut français d'Archéologie orientale, 2019, 304 pp., figg. ISBN 978-2-7247-0735-9. €45.

Siden 1994 har et fransk udgravningshold arbejdet på de romerske installationer langs ørkenvejene, der forbinder Koptos ved Nilen med havnene ved Det røde Hav, Myos Hormos og Berenike, hvorfra der gik handelsruter til Indien, Ceylon, Sydarabien og Østafrika. Den første publikation af dette materiale var oversigtsværket *La route de Myos Hormos I-II*.¹ Siden er fulgt nogle tekstudgaver af de talrige græske og latinske ostraka, der er fundet ved udgravningerne,² og flere vil følge.³

Hvor *O.Krok. I* indeholdt militær og anden officiel korrespondance, og navnlig dokumentation af det officielle postsystem, er nærværende udgave udelukkende af private breve. Sådanne breve er der en forholdsvis stor andel af blandt de tekster der findes i ørkenen. Det drejer sig om breve sendt lokalt mellem nærliggende garnisoner.

1. CUVIGNY Hélène (Éd.), Jean-Pierre BRUN, Adam BÜLOW-JACOBSEN, Dominique CARDON, Jean-Luc FOURNET, Martine LEGUILLOUX, Marie-Agnès MATELY, Michel REDDÉ, avec une contribution de Jean-Pierre ADAM et la collaboration de Nelly MARTIN, Olivier QUINTANEL et Khaled ZAZA, *La Route de Myos Hormos. L'armée romaine dans le désert Oriental d'Égypte. Praesidia du désert de Bérénice. I. Volume 1; - Volume 2*. (Fouilles de l'Institut français d'Archéologie orientale. 48/1; - 48/2.) Le Caire, Institut français d'Archéologie orientale, 2003, 4°, xlv pp. 1-262, tabl., figg. 1-209; - xvii pp. 263-688, figg. 210-355 et 6 pll. coul. ISBN 2-7247-0341-3 (vol. 1); - 2-7247-0342-1 (vol. 2); - 2-7247-0340-5 (voll. 1-2). €70.

2. CUVIGNY Hélène, *Ostraca de Krokodilô. La correspondance militaire et sa circulation. O. Krok. 1-151. Praesidia du désert de Bérénice. II*. (Fouilles de l'Institut français d'Archéologie orientale. 51.) Le Caire, Institut français d'Archéologie orientale, 2005, 4°, xi-283 pp., 73 pll ISBN 2-7247-0370-7.

CUVIGNY Hélène (Éd.), Jean-Pierre Brun, Adam BÜLOW-JACOBSEN, Dominique CARDON, Hélène ERISTOV, Hero GRANGER-TAYLOR, Martine LEGUILLOUX, Witold NOWIK, Michel REDDÉ et Margareta TENGBERG, avec des contributions de Françoise Briquel-Chatonnet et de Traianos Gagos † et la collaboration de Florence André et Khaled Zaza, *Didymoi. Une garnison romaine dans le désert Oriental d'Égypte. Praesidia du désert de Bérénice IV. Volume 1. Les fouilles et le matériel. Volume 2. Les textes*. (Fouilles de l'Institut français d'Archéologie orientale. 64 og 67.)

3. Ostraka fra Maximianon på Myos Hormos-vejen, og ostraka fra Dios og Xeron Pelagos på Berenika-vejen.

Disse *praesidia* var ganske små, velsagtens kun 15-20 soldater og nogle civile hvert sted, og behovet for kontakt til venner og bekendte måtte foregå skriftligt i højere grad end i Nildalens landsbyer. Dette er givet også årsagen til den ret dårlige kvalitet af det græske, fordi der her var flere der var nødt til at skrive, som ellers ikke ville have gjort det. De fundne tekster er alle skrevet på potteskår, ostraka. Papyrus har givet været anvendt til korrespondance med Nildalen, men har dels været dyrt, dels er papyrus dårligere bevaret og har vel iøvrigt i vidt omfang været anvendt til optænding.

Udgaverne er helt klassisk etableret med beskrivelse af fundsted (arkæologisk lag), størrelse, palæografi, en tekstkritisk udgave med kritisk apparat ('stavefejl' rettes), oversættelse og en liniekommentar. Ingen af teksterne er dateret, så alle datoer er baseret på stratigrafien. Enkelte ostraka er illustreret i udgaven, men alle fotos kan findes i en database på nettet.

Teksterne er arrangeret tematisk. Hovedinddelingen er ifølge de tre personer, hvis korrespondance (både fra og til personen) er udvalgt. Disse tre personers korrespondance er behandlet af hhv. Bülow-Jacobsen (Philokles), Apollos (Redon), og Ischyras (Fournet). Herunder er rækkefølgen igen, så vidt muligt, tematisk. Alle tekster i udgaven er græske.

Et langt indledningskapitel ved Redon giver en netværks-analyse af personernes indbyrdes forhold: hvem skriver til hvem?

Bogen fremtræder i stift bind og glittet papir, men er desværre ret dårligt lavet. Begge de eksemplarer, som jeg har håndteret, knækkede straks i ryggen, og en del trykfejl, som var rettet i tredje korrektur, har fundet vej tilbage i teksten. Der foreligger et rettellesblad, og et mindre antal korrekte eksemplarer er lovet.

Bogen fremtræder på en blanding af engelsk og fransk, idet hver udgiver har skrevet på sit foretrukne sprog.